

Justiční orgány v České republice a jejich organizace

Právní úprava:

Zákon č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Trestní řád (TR)
Zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Občanský soudní řád (OSŘ)
Zákon č. 150/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Soudní řád správní (SŘS)
Zákon č. 6/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů, O soudech a soudcích
Zákon č. 85/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů, O advokacii
Zákon č. 358/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Notářský řád
Zákon č. 283/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, O státním zastupitelství

Soudy a soudci:

Čl. 81-96 Ústavy + čl. 36-40 LZPS – listiny zákl.práv a svobod

Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy. Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

Soustavu soudů tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy. Působnost a organizaci soudů stanoví zákon – 6/2002 Sb. **o soudech, soudcích, přísedících, státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích – ZSS).**

Zvláštní postavení: Ústavní soud - je soudním orgánem ochrany ústavnosti.

Rozhodovací činnost ÚS – čl. 87 Ústavy, zákon č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu:

Příklady:

- zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem,
- o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem,
- o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu,
- **o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod,**
- o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony,
- o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a čl. 49 s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací. Do rozhodnutí Ústavního soudu nemůže být smlouva ratifikována.

Soustavu soudů tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní soudy, krajské soudy a okresní soudy. V obvodu hlavního města Prahy působnost krajského soudu vykonává Městský soud v Praze a působnost okresních soudů vykonávají obvodní soudy. V obvodu města Brna vykonává působnost okresního soudu Městský soud v Brně.

Nejvyšší soud (Brno)

Nejvyšší soud jako vrcholný soudní orgán ve věcech patřících do pravomoci soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení zajišťuje jednotu a zákonnost rozhodování.

Rozhoduje o mimořádných opravných prostředcích v případech stanovených zákony o řízení před soudy (OSŘ+TR).

Rozhoduje v jiných případech stanovených zvláštním právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena.

Nejvyšší soud dále rozhoduje

o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů, vyžaduje-li to zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena,

v dalších případech stanovených zvláštním právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena.

Nejvyšší soud sleduje a vyhodnocuje pravomocná rozhodnutí soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení a na jejich základě v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu.

Nejvyšší soud se skládá z předsedy soudu, místopředsedů soudu, předsedů kolegií, předsedů senátů a dalších soudců.

Nejvyšší soud rozhoduje zpravidla v senátech složených z předsedy senátu a dvou soudců nebo ve velkých senátech kolegií.

Velké senáty kolegií byly u Nejvyššího soudu ČR ustaveny zákonem č. 30/2000 Sb., kterým byl novelizován s účinností od 1. 1. 2001 zákon o soudech a soudcích. Velké senáty se skládají nejméně z devíti soudců příslušného kolegia Nejvyššího soudu. Velký senát kolegia rozhoduje tehdy, postoupil-li mu věc některý ze senátů Nejvyššího soudu proto, že při svém rozhodování dospěl k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu.

Tříčlenné senáty rozhodují zejména o dovoláních, ve věcech trestních i o stížnostech pro porušení zákona, dále o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů na území České republiky, vyžaduje-li to zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva.

V čele každého senátu Nejvyššího soudu je předseda senátu, který organizuje jeho práci včetně přidělování věcí jednotlivým členům senátu.

Soudci Nejvyššího soudu tvoří podle úseku své činnosti kolegia. V současné době má Nejvyšší soud dvě kolegia a to občanskoprávní a obchodní kolegium a trestní kolegium. V čele kolegií jsou předsedové, kteří zejména řídí a organizují jejich činnost

Kolegia k zajištění zákonnosti a jednotnosti rozhodování soudů sledují a vyhodnocují pravomocná rozhodnutí soudů a zobecňují získané poznatky, předkládají předsedovi Nejvyššího soudu podněty k návrhům na zaujetí stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu plénem, na návrh předsedy Nejvyššího soudu, předsedy kolegia nebo velkého senátu zaujímají stanoviska, vybírají a rozhodují o zařazení rozhodnutí do Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek. Jednání kolegia jsou neveřejná.

Nejvýznamnějším kolektivním orgánem Nejvyššího soudu je **plénium**, které je složeno z předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu, předsedů kolegií, předsedů senátů a ostatních soudců Nejvyššího soudu. Zasedání pléna jsou neveřejná. Plénium projednává zejména Jednací řád Nejvyššího soudu a dále v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu v otázkách týkajících se obou kolegií nebo sporných mezi kolegií.

Nejvyšší správní soud:

Nejvyšší správní soud sídlí v Brně. Je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů ve správním soudnictví. Ve správním soudnictví poskytují krajské soudy a Nejvyšší správní soud ochranu veřejným subjektivním právům fyzických a právnických osob. Nejvyšší správní soud v rámci této ochrany především dbá o zákonnost a jednotu rozhodování krajských soudů a správních orgánů tím, že **rozhoduje o kasačních stížnostech směřujících proti pravomocným rozhodnutím krajských soudů ve správním soudnictví, jimiž se stěžovatelé domáhají zrušení napadených rozhodnutí.** Tato ochrana proti nezákonným rozhodnutím správního orgánu je dále nově doplněna o ochranu před jeho nečinností a před nezákonnými zásahy správního orgánu.

Nejvyšší správní soud **dále rozhoduje ve věcech volebních, ve věcech rozpuštění politických stran a politických hnutí, pozastavení nebo znovuoobnovení jejich činnosti a o zrušení opatření obecné povahy (např. dopravní značení, územní plány atd.) nebo jeho části pro rozpor se zákonem.** Do pravomoci Nejvyššího správního soudu patří rovněž rozhodování některých kladných nebo záporných kompetenčních sporů mezi orgány veřejné správy. Nejvyšší správní soud je **také kárným soudem pro řízení ve věcech soudců, státních zástupců a exekutorů.**

Mimoprocenálními prostředky k zajištění jednoty a zákonnosti rozhodování soudů ve správním soudnictví jsou stanoviska, zaujímaná kolegií či plénem Nejvyššího správního soudu. K zajištění jednoty rozhodovací činnosti Nejvyššího správního soudu pak může rozšířený senát tohoto soudu přijímat zásadní usnesení.

Vrchní soudy: (Praha/Olomouc)

Vrchní soudy

rozhodují v případech stanovených zákony o řízení před soudy jako **soudy druhého stupně ve věcech, v nichž rozhodovaly v prvním stupni krajské soudy, které patří do jejich obvodu,**

rozhodují v dalších zákonem stanovených případech např. (§158e/4 TŘ – použití agenta v trestním řízení pro zvlášť závažný zločin, pro trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pro trestný čin přijetí úplatku (§ 331 trestního zákoníku),

pro trestný čin podplacení (§ 332 trestního zákoníku), pro trestný čin nepřímého úplatkářství (§ 333 trestního zákoníku) nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

Vrchní soud se skládá z předsedy soudu, místopředsedů soudu, předsedů senátů a dalších soudců.

Rozhodovací činnost vrchního soudu vykonávají soudci. Předseda a místopředsedové vrchního soudu vykonávají kromě rozhodovací činnosti také státní správu vrchního soudu v rozsahu stanoveném tímto zákonem. Předsedové senátu kromě rozhodovací činnosti též organizují a řídí činnost senátů.

V rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem se na rozhodovací činnosti vrchního soudu podílejí vyšší soudní úředníci a soudní tajemníci.

Vrchní soud rozhoduje v senátech složených z předsedy senátu a 2 soudců, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak (viz. §158e/4 TR)

Předseda vrchního soudu dává na základě pravomocných rozhodnutí vrchního soudu a soudů, které patří do obvodu vrchního soudu, Nejvyššímu soudu podněty ke sjednocení rozhodování soudů.

Je-li o to požádán Nejvyšším soudem, podává předseda vrchního soudu vyjádření před zaujetím stanoviska Nejvyšším soudem.

Krajské soudy:

rozhodují v případech stanovených zákony o řízení před soudy jako **soudy druhého stupně ve věcech, v nichž rozhodovaly v prvním stupni okresní soudy, které patří do jejich obvodu,**

rozhodují v případech stanovených zákony o řízení před soudy jako soudy prvního stupně,

rozhodují ve věcech správního soudnictví v případech stanovených zákonem,

rozhodují v dalších zákonem stanovených případech.

Krajský soud se skládá z předsedy soudu, místopředsedů soudu, předsedů senátů a dalších soudců.

Rozhodovací činnost krajského soudu vykonávají soudci a přisedící. Předseda a místopředsedové krajského soudu vykonávají kromě rozhodovací činnosti také státní správu krajského soudu a státní správu okresních soudů, které patří do jeho obvodu, v rozsahu stanoveném tímto zákonem. Předsedové senátu kromě rozhodovací činnosti též organizují a řídí činnost senátů.

V rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem se na rozhodovací činnosti krajského soudu podílejí vyšší soudní úředníci, justiční čekatelé a soudní tajemníci.

Krajský soud rozhoduje v senátech. Samosoudci rozhodují v případech stanovených zákony o řízení před soudy.

Senáty krajského soudu se skládají z předsedy senátu a 2 přísedících, jestliže rozhodují jako soudy prvního stupně v trestních věcech, předsedy senátu a 2 soudců v ostatních případech.

Samosoudcem je předseda senátu nebo soudce. Předsedou senátu může být pouze soudce.

Předseda krajského soudu dává na základě pravomocných rozhodnutí krajského soudu a okresních soudů, které patří do obvodu krajského soudu, Nejvyššímu soudu podněty ke sjednocení rozhodování soudů; jde-li o pravomocná rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví, podává podněty k přijetí stanoviska Nejvyššímu správnímu soudu.

Je-li o to požádán Nejvyšším soudem, podává předseda krajského soudu vyjádření před zaujetím stanoviska Nejvyšším soudem (§ 14 odst. 3); obdobně postupuje, je-li o vyjádření požádán před přijetím stanoviska Nejvyšším správním soudem.

Krajské soudy v trestním řízení: § 17 trestního řádu

Krajský soud koná v prvním stupni řízení o trestných činech, pokud na ně zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest.

O trestných činech

a) neoprávněného odebrání tkání a orgánů, nedovoleného nakládání s tkáněmi a orgány, odběru tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu, nedovoleného nakládání s lidským embryem a lidským genomem, obchodování s lidmi,

b) spáchaných prostřednictvím investičních nástrojů, které jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu nebo o jejichž přijetí k obchodování na regulovaném trhu bylo požádáno, nebo jejich padělků a napodobenin, pokud jejich zákonným znakem je způsobení značné škody nebo získání značného prospěchu,

c) porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, manipulace s kurzem investičních nástrojů, zneužití informace a postavení v obchodním styku, poškození finančních zájmů Evropských společenství, porušení předpisů o kontrole vývozu zboží a technologií dvojího užití, porušení povinností při vývozu zboží a technologií dvojího užití, zkreslení údajů a nevedení podkladů ohledně vývozu zboží a technologií dvojího užití, provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence, porušení povinností v souvislosti s vydáním povolení a licence pro zahraniční obchod s vojenským materiálem, zkreslení údajů a nevedení podkladů ohledně zahraničního obchodu s vojenským materiálem, vývoje, výroby a držení zakázaných bojových prostředků a

d) sabotáže, zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace, vyzvědačství, ohrožení utajované informace, spolupráce s nepřitelem, styků ohrožujících mír, použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje, plnění v prostoru válečných operací,

koná v prvním stupni řízení **krajský soud i tehdy, je-li dolní hranice trestu odnětí svobody nižší.**

Krajské soudy v civilním řízení: § 9 odstavec 2,3,4 OSŘ – občanský soudní řád

Příklady:

Krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně ve věcech ochrany osobnosti podle občanského zákoníku a ochrany práv třetích osob, popřípadě ochrany práv třetích osob podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích,

ve sporech o vzájemném vypořádání přeplatku na dávatelce státní sociální podpory a dávatelce pomoci v hmotné nouzi poskytnuté neprávem nebo ve vyšší částce mezi oprávněnou osobou a osobou společně posuzovanou nebo mezi oprávněnou osobou a právníky nebo fyzickými osobami uvedenými ve zvláštním právním předpise.

Krajské soudy dále rozhodují jako soudy prvního stupně v insolvenčním řízení

ve věcech obchodního rejstříku, rejstříku obecně prospěšných společností, nadačního rejstříku a rejstříku společenství vlastníků jednotek,

ve věcech vyplývajících z právních vztahů, které souvisejí se zakládáním obchodních společností, družstev, obecně prospěšných společností, nadací a nadačních fondů,

ve sporech mezi obchodními společnostmi (družstvy) a jejich statutárními orgány, likvidátory nebo jinými orgány a ve sporech mezi společníky (členy) a statutárními orgány, likvidátory či jinými orgány, jde-li o vztahy týkající se výkonu funkce těchto orgánů

ve věcech ochrany hospodářské soutěže,

ve sporech o ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním a z porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství,

ve věcech ochrany názvu a dobré pověsti právnické osoby,

ve sporech z práv k obchodní firmě, ve sporech týkajících se směnek, šeků a jiných cenných papírů, derivátů a jiných hodnot, které jsou obchodovatelné na kapitálovém trhu.

Krajské soudy – správní soudnictví:

Soudnictví kromě rozhodování v trestních věcech tradičně poskytuje ochranu subjektivním oprávněním („právům“) tzv. soukromého charakteru (práva a povinnosti, vyplývající z občanskoprávních, obchodněprávních, pracovních a rodinných vztahů, které jsou charakterizovány rovností osob na nich zúčastněných). Vedle těchto „soukromých práv“ existují také subjektivní práva a povinnosti, která vznikají mezi subjekty, které jsou ve vzájemném postavení nadřízenosti a podřízenosti (obvykle občan nebo právnická osoba na straně jedné a orgán státu nebo obce či samosprávného kraje na straně druhé). Tyto právní vztahy jsou charakterizovány obvykle tím, že občan a právnická osoba se tu ocitají

v podřízeném postavení - druhá strana právního vztahu má tzv. „vrchnostenskou pravomoc“ rozhodovat autoritativně o tom, co je pro občana či právnickou osobu právem a co povinností.

Nová úprava správního soudnictví účinná od roku 2003 zajišťuje jednak poskytnutí soudní ochrany proti zásahu veřejné autority v **širším rozsahu** než dosud, jednak je tato **ochrana důkladnější** a proces před správními soudy dává účastníkům více práv než dříve.

Příklady rozhodování ve správním soudnictví:

A) ŽALOBA PROTI ROZHODNUTÍ SPRÁVNÍHO ORGÁNU

Základním a tradičním typem ochrany je žaloba proti nezákonnému rozhodnutí. Podat ji může ten, **kdo tvrdí, že byl na svém právu zkrácen rozhodnutím správního orgánu** (buď přímo samotným rozhodnutím anebo tím, že ke zkrácení na právech došlo v důsledku porušení práv při vedení správního řízení). Žalobce se v těchto případech žalobou domáhá toho, aby takové rozhodnutí bylo zrušeno. Ten, kdo byl potrestán za správní delikt (například za přestupek, ale také za jiný správní delikt, včetně kázeňského potrestání) a má za to, že uložený trest je zjevně nepřiměřený, může žádat namísto toho, **aby uložený trest byl zmírněn nebo od něj bylo upuštěno**.

Jednou ze základních podmínek žaloby je to, aby žalobce před tím, než se obrátí na soud, **vyčerpal možnost podat řádný opravný prostředek** ve správním řízení (zpravidla tedy odvolání nebo tzv. rozklad). Teprve poté, neuspěje-li s tímto opravným prostředkem, je jeho žaloba přípustná; musí být podána ve lhůtě zákonem stanovené, zpravidla do dvou měsíců ode dne, kdy mu bylo doručeno zamítavé rozhodnutí o opravném prostředku. Některé zákony však stanoví pro napadení jednotlivých rozhodnutí správních orgánů lhůtu kratší.

Nejdůležitější **výjimkou z pravomoci** správních soudů jsou případy, kdy správní orgán rozhodl podle své zákonné kompetence o věci, která není veřejnoprávního charakteru, ale šlo o spor nebo jinou právní **věc soukromého práva**. Typickým případem takového rozhodnutí ve věci soukromého práva je například rozhodování Českého telekomunikačního úřadu o povinnosti zaplatit dlužné telekomunikační poplatky (tedy poplatky za službu, poskytnutou operátorem telefonnímu účastníkovi). Zákon vychází z toho, že samotný fakt, že rozhodování o takovém soukromoprávním sporu je výjimečně (zpravidla z praktických důvodů) namísto soudu svěřeno správnímu orgánu, není ještě důvodem, aby vydané rozhodnutí přezkoumával soud správní, protože tu není třeba řešit otázky veřejného práva. Proto je **upraven zvláštní proces v občanském soudním řádu** (§ 244 a následující, ve znění účinném od 1. 1. 2003), který zajišťuje, že spory v těchto věcech rozhodují soudy v občanském soudním řízení. V těchto případech je tedy třeba podat podle právě zmíněných ustanovení obvyklou soukromoprávní žalobu proti druhému účastníkovi sporu, a to u okresního soudu.

Věcně příslušné v I. stupni jsou zásadně krajské soudy (dosavadní věcná příslušnost okresních a vrchních soudů byla reformou odstraněna). Místně příslušný je ten krajský soud, v jehož obvodu má sídlo správní orgán, který napadené rozhodnutí vydal (zpravidla tedy ten, který rozhodl ve druhém stupni správního řízení o odvolání nebo rozkladu). Výjimky (§ 7 s. ř. s. – soudní řád správní) jsou stanoveny jednak pro věci důchodového pojištění a důchodového zabezpečení (zde je příslušný krajský soud, v jehož obvodu má žalobce bydliště) a jednak pro věci nemocenského pojištění, pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (zde je příslušný ten krajský soud, v jehož obvodu má sídlo správní orgán, který rozhodoval v I. stupni, což zpravidla bude také soud, v jehož obvodu žalobce bydlí).

Výsledkem řízení před soudem je **rozsudek** (o věci samé), jímž se buď žaloba zamítá a nebo se napadené rozhodnutí zrušuje a věc se vrací správnímu orgánu k dalšímu řízení. Ve zmíněných případech uložení trestů za správní delikt může soud na návrh vyslovit, že od uloženého trestu se upouští, popřípadě může výrok o uloženém trestu zmírnit. Tam, kde soud nerozhoduje ve věci samé, řízení skončí vydáním usnesení (např. o odmítnutí žaloby, o zastavení řízení).

B) ŽALOBA PROTI NEČINNOSTI

Žaloba proti nečinnosti správního orgánu (§ 79 a násl. s. ř. s.) je zcela novým právním institutem. Může ji podat ten, kdo se domáhal u správního orgánu vydání rozhodnutí nebo osvědčení, **správní orgán zůstal nečinný a žadatel bezvýsledně vyčerpал prostředky**, které mu procesní předpis (zpravidla správní řád) dává pro ochranu před nečinností. Nečinnost úřadu podle praktických poznatků spočívá nejen v tom, že věc není včas vyřízena (obvykle tu cesta k nápravě prostřednictvím žaloby u správního soudu ani není vyhledávána - přímější cestou bývá dnes mimoprocesní stížnost k nadřízenému úřadu), ale i v tom, že v důsledku kompetenčních přesunů mezi orgány státní správy a orgány územní samosprávy zůstává nejasno v tom, který orgán vlastně má rozhodnutí nebo osvědčení vydat.

Lhůta pro podání žaloby je jednoroční a běží ode dne, kdy podle zvláštního zákona mělo být rozhodnutí nebo osvědčení vydáno (srv. např. § 49 správního řádu). Vyhoví-li soud žalobě, uloží rozsudkem správnímu orgánu vydat o věci rozhodnutí nebo vydat osvědčení ve lhůtě, kterou mu současně stanoví. Nebude-li lhůta stanovená soudem dodržena, může být taková povinnost vynucována ukládáním pořádkových pokut správnímu orgánu.

C) ŽALOBA PROTI NEZÁKONNÉMU ZÁSAHU

Také řízení o žalobách proti nezákonnému **zásahu, pokynu nebo donucení** správního orgánu (§ 82 a násl. s. ř. s.) je v právním řádu České republiky novinkou. Ochrana proti nezákonným rozhodnutím a ochrana před nečinností je tak doplněna o ochranu před **zásahy, které nejsou rozhodnutími**, ale přesto je jimi poškozena právní sféra žalobce. V praxi může jít o širokou škálu různých zásahů orgánů veřejné správy (např. nezákonný policejní zásah). K tomu, aby správní soudy neposuzovaly náročné právní otázky jen akademicky, bez bezprostředního významu pro ochranu veřejných práv, slouží zákonné omezení: žalobu lze úspěšně podat jen tehdy, **pokud zásah dosud trvá nebo trvají aspoň jeho důsledky a nebo hrozí-li jeho opakování**. K podání žaloby je stanovena **lhůta dvou měsíců** ode dne, kdy se žalobce o zásahu dozvěděl, **nejpozději však do dvou let** ode dne, kdy k němu došlo.

Vyhoví-li žalobě, soud zakáže správnímu orgánu, aby v porušování práva pokračoval a přikáže mu, aby obnovil stav, který tu byl před zásahem.

D) SOUDNICTVÍ VE VĚCECH VOLEBNÍCH A VE VĚCECH MÍSTNÍHO REFERENDA

Správní soudy též vykonávají soudní kontrolu ve věcech volebních a věcech místního referenda (§ 88 a násl. s.ř.s.). **Česká republika dnes nemá speciální volební soud** jako v letech před II. sv. válkou a do současné doby je volební soudnictví do značné míry roztržštěné. Protože jde o otázky veřejnoprávní, byly **věci volebního soudnictví svěřeny do pravomoci správních soudů**, ačkoli ve své podstatě tu o správní soudnictví (soudní kontrolu veřejné správy) nejde. U správních soudů se tak nyní lze domáhat nápravy ve věcech voličských seznamů, ve věcech registračních (odmítnutí kandidátní listiny nebo přihlášky

k registraci, škrtnutí kandidáta na kandidátní listině nebo naopak proti registraci kandidátní listiny nebo přihlášky k registraci), dále pak ve věcech neplatnosti voleb a neplatnosti hlasování, a konečně poskytnutí ochrany ve věcech zániku mandátu člena zastupitelstva. Ve věcech místního referenda se potom lze u správních soudů domáhat určení, že návrh na konání místního referenda nemá nedostatky, dále vyhlášení místního referenda, vyslovení neplatnosti rozhodnutí přijatého v místním referendu, a také vyslovení neplatnosti hlasování v místním referendu.

Ve volebních věcech a ve věcech místního referenda se rozhoduje v krátkých, zákonem stanovených lhůtách; věcná příslušnost je svěřena krajským soudům, ovšem o některých otázkách týkajících se voleb do Parlamentu České republiky a Evropského parlamentu rozhoduje přímo Nejvyšší správní soud.

E) ŘÍZENÍ VE VĚCECH POLITICKÝCH STRAN A POLITICKÝCH HNUTÍ

Zvláštní řízení ve věcech politických stran a politických hnutí (§ 94 a násl. s. ř. s.) upravuje jednak speciální řízení u krajského soudu proti postupu Ministerstva vnitra, pokud toto ministerstvo sdělí žadateli, že návrh na registraci politické strany (nebo registraci změny stanov) má nedostatky, jednak řízení před Nejvyšším správním soudem o tom, že se politická strana (politické hnutí) rozpouští nebo se pozastavuje (či naopak obnovuje) jejich činnost.

F) KOMPETENČNÍ ŽALOBY

Nejvyšší správní soud vede také řízení o kompetenčních žalobách (§ 97 a násl. s. ř. s.). **Kompetenční spor vzniká buď mezi orgánem státní správy a orgánem samosprávy nebo mezi orgány samosprávy vzájemně** (například mezi orgánem obce a orgánem kraje) o to, kdo má v určité věci vydat rozhodnutí. V praxi jsou častější negativní kompetenční spory (obě strany sporu mají za to, že do jejich kompetence rozhodování nepatří), stávají se však i případy opačné (kdy například účastník řízení zjistí, že o jeho (totožné) věci rozhodoval jak orgán státní správy, tak i orgán samosprávy). Nejvyššímu správnímu soudu jsou svěřeny k rozhodování **také spory mezi ústředními orgány** státní správy navzájem (například spor o to, kdo má vydat rozhodnutí, vzniklý mezi dvěma ministerstvy). Protože u těchto „meziministerských sporů“ pravidelně jde o posuzování velmi komplikovaných a právně náročných otázek se značně širokým praktickým dopadem, uložil zákonodárce rozhodovat tyto spory také Nejvyššímu správnímu soudu v řízení o kompetenčních žalobách (ačkoli tu vlastně nejde o spor o kompetence, ale o spor o věcnou příslušnost mezi správními úřady).

OPRAVNÉ PROSTŘEDKY PROTI ROZHODNUTÍM SPRÁVNÍCH SOUDŮ

Ve správním soudnictví rozhodují soudy v **jediném stupni**. Proti jejich rozhodnutí není přípustné odvolání ani žádný jiný řádný opravný prostředek. Proti pravomocným rozhodnutím krajských soudů - s výjimkami, které jsou odůvodněny povahou věci (např. věci volební) - je však možno podat **mimořádný opravný prostředek - kasační stížnost**, o které rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Kasační stížnost je široce otevřený mimořádný opravný prostředek, kterým se lze domáhat nápravy jak v hmotněprávních otázkách, tak nápravy vadného procesu. Může být tedy podána jak proti rozhodnutí ve věci samé, tak i proti velké části procesních rozhodnutí (zamítnutí

nebo odmítnutí návrhu, zastavení řízení s výjimkami stanoveným v § 104 s. ř. s.), ale vždy **pouze jen z některého důvodu, který zákon vypočítává** a přesně vymezuje (§ 103 s. ř. s., např. nezákonnost, vada řízení, zmatečnost řízení, nepřezkoumatelnost). Mimo zkoumání **přípustnosti** kasační stížnosti (§ 104 s. ř. s.) se Nejvyšší správní soud u kasačních stížností ve věcech mezinárodní ochrany zabývá také jejich případnou **nepřijatelností** (§ 104a s. ř. s), tj. zda taková kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele či nikoliv.

Protože formulování kasační stížnosti je právně odborně náročné, stanoví zákon, že stěžovatel **musí být zastoupen advokátem** (neplatí to v případech, kdy právní odbornost stěžovatele je zajištěna jinak, § 105 odst. 2 s. ř. s.). **Soudní poplatek** za kasační stížnost je 3000 Kč.

Lhůta pro podání kasační stížnosti je krátká - **dvoutýdenní**. Její zmeškání nelze prominout. Je-li však kasační stížnost včas podána, ale má nedostatky, má stěžovatel právo na to, aby nedostatky mohl odstranit do jednoho měsíce od doručení usnesení, kterým mu je soud vytkl. Praxe tu mluví o podání kasační stížnosti na rozdíl od provedení kasační stížnosti.

Kasační stížnost je třeba podat **u toho krajského soudu, který vydal rozhodnutí**, proti kterému stížnost směřuje. Ten také se postará o odstranění nedostatků, soustředění spisů a opatření vyjádření druhé strany; poté věc předloží k rozhodnutí Nejvyššímu správnímu soudu.

Druhým **mimořádným opravným prostředkem** je **obnova řízení** (§ 111 s. ř. s.). Je však přípustná jen v řízení o žalobách proti nezákonným zásahům a v řízení ve věcech politických stran, tedy tam, kde soud sám zjišťoval skutkový stav věci). Tak jako podle ostatních procesních předpisů se řízení rozpadá do dvou fází: řízení o povolení obnovy a řízení obnovené. V první fázi se zkoumá, zda je dán důvod obnovy (tedy to, že vyšly najevo důkazy nebo skutečnosti, které účastník bez své viny neuplatnil v původním řízení, v jejichž světle může být výsledek řízení pro něj příznivější), ve druhé fázi, poté, kdy je obnova řízení povolena, se provede nové řízení ve věci samé.

K podání návrhu je stanovena **lhůta tří měsíců** od okamžiku, kdy se navrhovatel o důvodu obnovy dozvěděl, **nejpozději však lze návrh podat do tří let** od právní moci původního rozhodnutí.

Okresní soudy:

Civilní řízení:

k řízení v prvním stupni příslušné okresní soudy, nestanoví – li zákon jinak – viz. § 9 OSŘ.

V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.

Trestní řízení: viz výše § 17 TR

SOUDCI:

základním právním předpisem – Zákon o soudech a soudcích č. 6/2002 Sb.

Soudce:

Jmenován prezidentem republiky. Soudcem nebo přisedícím může být ustanoven státní občan České republiky (dále jen "občan"), který je způsobilý k právním úkonům a bezúhonný, jestliže jeho zkušenosti a morální vlastnosti dávají záruku, že bude svou funkci řádně zastávat, v den ustanovení dosáhl věku nejméně 30 let a souhlasí se svým ustanovením za soudce nebo přisedícího a s přidělením k určitému soudu.

Předpokladem pro ustanovení soudcem je též vysokoškolské vzdělání získané řádným ukončením studia v magisterském studijním programu v oblasti práva na vysoké škole v České republice a složení odborné justiční zkoušky.

Další předpoklady pro ustanovení soudcem nebo přisedícím stanoví zvláštní právní předpis – např. vyhláška 303/2002 Sb. o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a o odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů.

Za odbornou justiční zkoušku se považuje též advokátní zkouška, závěrečná zkouška právního čekatele, notářská zkouška a odborná exekutorská zkouška. Stejně účinky má výkon funkce soudce Ústavního soudu alespoň po dobu 2 let.

Soudce je do funkce jmenován bez časového omezení. Pracovní vztah vzniká dnem, který je stanoven jako den nástupu do funkce a zanikne dnem zániku funkce soudce.

Do funkce jmenován prezidentem republiky, do jehož rukou skládá soudcovský slib. Při odmítnutí slibu popř. souhlasu se svým přidělením k určitému soudu, se na soudce hledí, jako by nebyl jmenován.

Stát zabezpečuje nezávislost soudců též jejich hmotným zabezpečením.

Funkce soudce je funkcí veřejnou. Soudce je při výkonu své funkce nezávislý a je vázán pouze zákonem. Je povinen zákon vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a rozhodovat v přiměřených lhůtách bez průtahů, nestranně a spravedlivě a na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem. Při výkonu své funkce je soudce povinen zdržet se v občanském životě všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce nebo ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů. Soudce rovněž nese odpovědnost za svou odbornou úroveň při výkonu soudcovské funkce. Je povinen dbát soustavným vzděláváním o prohlubování svých odborných znalostí potřebných pro výkon funkce soudce.

Kárná provinění:

Jedná se o zaviněné porušení povinností soudce, jakož i zaviněné chování nebo jednání, jímž

soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů. Drobné nedostatky nebo drobné poklesky v chování může orgán státní správy soudu (předseda soudu) vyřešit výtkou.

Za kárné provinění lze uložit následující sankce:

- důtku
- snížení platu až o 30% až na dobu dvou let
- odvolání z funkce předsedy senátu
- odvolání z funkce soudce

Příklady zániku funkce soudce:

- uplynutí kalendářního roku, v němž soudce dosáhl věku 70 let,
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně nebo odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný z nedbalosti,
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým mu bylo uloženo kárné opatření odvolání z funkce soudce
- smrt

Soudce je i po zániku funkce soudce povinen zachovávat mlčenlivost.

Výkon advokacie : zákon 85/1996 Sb. O advokacii

Výkon advokacie = poskytování právních služeb advokáty

Poskytováním právních služeb se rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu. Poskytováním právních služeb se rozumí rovněž činnost opatrovníka pro řízení ustanoveného podle zvláštního právního předpisu, je-li vykonávána advokátem.

Každý má právo na svobodnou volbu advokáta.

Advokát je při poskytování právních služeb nezávislý; je vázán právními předpisy a v jejich mezích příkazy klienta.

Advokáti poskytují právní služby ve všech věcech.

Advokátem je ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou

Komora zapíše na základě písemné žádosti do seznamu advokátů každého,

- a) kdo má plnou způsobilost k právním úkonům,
- b) kdo získal vysokoškolské vzdělání v oboru právo

1. v magisterském studijním programu studiem na vysoké škole v České republice, nebo
 2. studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v bodě 1 na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu v oboru právo na vysoké škole v České republice,
- c) kdo vykonával po dobu alespoň tří let právní praxi jako advokátní koncipient,
- d) kdo je bezúhonný,
- e) komu nebylo uloženo kárné opatření vyškrtnutí ze seznamu advokátů nebo na něhož se hledí, jako by mu toto kárné opatření nebylo uloženo,
- h) kdo složil advokátní zkoušku,
- i) kdo uhradil Komoře poplatek, který stanoví stavovský předpis nejvýše částkou 10 000 Kč, a
- j) kdo po splnění podmínek uvedených pod písmeny a) až i) složil do rukou předsedy Komory tento slib: "Slibuji na svou čest a svědomí, že budu ctít právo a etiku povolání advokáta a chránit lidská práva. Slibuji, že budu dodržovat povinnost mlčenlivosti a dbát důstojnosti advokátního stavu.

Státní zastupitelství:

je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu,

vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda,

působí v jiném než trestním řízení,

vykonává další úkoly, stanoví-li tak zvláštní zákon.

Státní zastupitelství se v souladu se svou zákonem stanovenou působností podílí na prevenci kriminality a poskytování pomoci obětem trestných činů.

Soustavu státního zastupitelství tvoří Nejvyšší státní zastupitelství, vrchní státní zastupitelství, krajská státní zastupitelství a okresní státní zastupitelství; v době branné pohotovosti státu také vyšší a nižší polní státní zastupitelství.

V obvodu hlavního města Prahy působnost krajského státního zastupitelství vykonává Městské státní zastupitelství v Praze a působnost okresních státních zastupitelství vykonávají obvodní státní zastupitelství. V obvodu města Brna vykonává působnost okresního státního zastupitelství Městské státní zastupitelství v Brně.

Státním zástupcem může být jmenován státní občan České republiky, který je způsobilý k právním úkonům, bezúhonný, ke dni jmenování dosáhl věku nejméně 25 let, získal vysokoškolské vzdělání studiem magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole v České republice, úspěšně složil závěrečnou zkoušku, jeho morální vlastnosti dávají záruku, že bude funkci řádně zastávat, a souhlasí se svým jmenováním do funkce státního zástupce a s přidělením k určitému státnímu zastupitelství.

Funkce státního zástupce vzniká jmenováním.

Státního zástupce jmenuje na návrh nejvyššího státního zástupce ministr spravedlnosti na dobu časově neomezenou.

Státní zastupitelství je významným činitelem výkonu spravedlnosti. Státní zastupitelství realizuje právo státu na stíhání osob, které se měly dopustit trestných činů. Tento zájem se v demokratické trestní justici chápe šířeji jako 'veřejný zájem', který je v tom, že veřejný žalobce stíhá osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, ale i v tom, že veřejný žalobce má uloženy povinnosti k oběti trestného činu, mladistvým pachatelům, obhajobě ap. Tyto povinnosti se týkají ochrany základních práv a svobod, do nichž je zasahováno v trestním řízení, a to nejen obviněného, ale i dalších osob zúčastněných na trestním procesu. V konkrétní podobě se jedná např. o nepřípustnost zatajení důkazů ve prospěch obviněného, povinnost nepodat obžalobu za určitých skutkových předpokladů (např. podezření ve vztahu k obviněnému bylo vyvráceno), povinnost zamezit porušování práv a svobod ze strany policie v rámci stadia před podáním obžaloby. Státní zastupitelství zajišťuje veřejný zájem i v netrestní oblasti své působnosti. Účast státních zástupců a soudců na výkonu trestní spravedlnosti je rozdílná. Soudci v trestním řízení rozhodují o vině a trestu, státní zástupci podávají k soudu obžalobu a zastupují ji v řízení před soudem. Pro plnění obžalovací funkce si zajišťují potřebné podklady v rámci předsoudního stadia trestního řízení. V předsoudním stadiu procesu uplatňují státní zástupci zájem státu na boji s trestnou činností. Rozdílné povaze činnosti v trestním řízení odpovídá jiné uspořádání státního zastupitelství oproti soustavě soudů (vyšší míra centralizace, závaznost pokynu nadřízeného). Společným rysem je to, že soudci i státní zástupci se účastní na výkonu trestní spravedlnosti.

Netrestní činnost státního zastupitelství:

1. Státní zastupitelství je oprávněno podat **návrh na zahájení řízení**

a) podle § 42 zákona o státním zastupitelství (žaloba o neplatnost smlouvy o převodu vlastnictví v případech, kdy při jejím uzavírání nebyla respektována ustanovení omezující volnost jejich účastníků),

b) podle §90 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. (návrh na uložení opatření),

c) podle § 39 odst. 2 písm. c) zákona č. 109/2002 Sb.

- na zrušení nařízené ústavní výchovy nebo
- na zrušení uložené ochranné výchovy,
- na uložení ochranné výchovy dětem umístěným v zařízení na základě nařízené ústavní výchovy,

d) podle § 35 odst. 3 občanského soudního řádu, a to návrh na

- uložení výchovného opatření,
- nařízení ústavní výchovy nebo na prodloužení ústavní výchovy
- pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti,

nebylo-li řízení zahájeno soudem bez návrhu nebo na návrh jiného navrhovatele.

2. Státní zastupitelství je oprávněno podat žalobu pro zmatečnost podle § 231 odst. 2 o.s.ř. (jen ve věcech uvedených v § 35 odst. 1 o. s. ř.) , která má povahu mimořádného opravného prostředku.

3. Státní zastupitelství je oprávněno podle § 35 odst. 1 o. s. ř. **vstoupit do zahájeného řízení** ve věcech

- určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení,
- uložení výchovného opatření podle § 43 odst. 1 zákona o rodině,
- nařízení ústavní výchovy a prodloužení ústavní výchovy,
- pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti,
- způsobilosti k právním úkonům,
- prohlášení za mrtvého ,
- vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče,
- umoření listin,
- společenství vlastníků jednotek (§ 35 odst. 1 písm. l) o.s.ř.),